

Зозуля Ігор Вікторович –
докторант Київського міжнародного
університету, науковий співробітник
Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник

Європейська модель поліції (міліції) як мета сягання у реформуванні ОВС України: доктринальний підхід

Визначено сутність, обґрунтовано вибір та рекомендовано тип європейської моделі поліцейської організації, на яку мають орієнтуватись українські ОВС у процесі євроінтеграції, та яка може бути покладена в основу майбутньої Концепції реформування системи органів внутрішніх справ України.

У декілька останніх років щодо реформування системи органів внутрішніх справ України особливо популярною стала теза побудови в нашій державі вітчизняної міліції саме за “європейськими стандартами”. Хоча ми вже неодноразово казали, що ніяких “європейських стандартів” у цій справі немає взагалі і бути не може – і якщо вже брати Європу за взірць, то слід принаймні говорити про “європейський зразок” [1][1]. Але саме на “впровадження європейських стандартів у цій сфері”[2] спрямовано Указ Президента України “Про заходи щодо реформування системи органів Міністерства внутрішніх справ України” від 20.03.2008 р., № 245/2008 [2]. Дещо відволікаючись, можна зауважити, що і в інших “реформаторських” Указах Президента України: наприклад, “Про Концепцію реформування Державної кримінально-виконавчої служби України” від 25.04.2008 р., № 401/2008 [3] йдеться про “європейські стандарти”, правда, поряд із “європейськими нормами”; “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року “Про Концепцію реформування Служби безпеки України” від 20.03.2008 р., № 249/2008 [4] – про “європейський досвід”, “європейські критерії”.

Дійсно, європейський вибір України став стратегічним курсом її розвитку, і значну роль у формуванні майбутньої політики безпеки держави відіграв Указ Президента України “Про затвердження Стратегії інтеграції України в Європейський Союз” від 11.06.1998 р. за № 615/98. З цього часу ідеї “європеїзації” набули певного, хоча й інтуїтивного поширення і відносно реформування системи МВС України, у тому числі, й серед керівництва Міністерства та науковців. Так, Є.В. Зозуля, зазначаючи, що “приступаючи до реформування системи МВС України, керівництво Міністерства враховувало особливості етапу політичної та економічної розбудови держави того часу та вивчало міжнародний досвід. За основу було взято структурні побудови МВС таких країн, як Німеччина, Польща, Франція, Угорщина та інші”[3], тим не менш, у розділі “Основні напрями реформування міліції України з метою приведення її до моделі європейської поліції” роботи [5, с. 110–143], на жаль, не поставив за мету аналіз означеної “моделі європейської поліції”. Інший дослідник, В.В. Галунько, сам не пішов далі витіюватої констатації загальновідомих істин, що “робота міліції потребує докорінного реформування шляхом побудови системи МВС України, яка б відповідала європейським стандартам, якісно нової моделі ОВС

України в контексті загальнодержавного реформування правоохоронних органів з творчим урахуванням досвіду зарубіжних країн”[4].

Зазначимо, що найбільший вклад у дослідження зарубіжної поліцейстики свого часу внесли росіяни А.В. Губанов (1997) [6], А.В. Биков (1998) [7], І.А. Горшенцова (2002) [8], Р.В. Кулешов (2003) [9] та інші, а також українські дослідники – Н.П. Матюхіна (2001) [10], О.В. Тюріна (2001) [11]. Разом із тим, навіть консервативні підвалини поліції країн європейської частини “Старого Світу” в останні часи перетерпіли певних змін через активне в них впровадження нових Рекомендацій Ради Європи з удосконалення базових засад поліцейської діяльності – про це свідчить, наприклад, прийняття в 2002 році у Франції закону “Про основи внутрішньої безпеки країни та програми її забезпечення” [12, с. 75]. Але за відсутності достовірної інформації про їх результативність, а іноді й через незавершеність запланованих заходів, *сьогодні не можна просто ставити завдання перенесення такого зарубіжного досвіду в практику реформування вітчизняних ОВС*, навіть якщо про це постійно проголошується – тим більш, без ретельного дослідження доцільності та дієвості таких заходів. До цієї групи фактично “білих плям” все ще відноситься й вже згадувана теза “європеїзації” ОВС України, зокрема, із впровадження “європейської моделі поліції”.

Оскільки стосовно українських органів внутрішніх справ належного наукового обґрунтування цей напрям так і не отримав, тому *метою роботи є визначення сутності європейської моделі поліції (міліції) як цілі сягання у реформуванні ОВС України; її новизною – обґрунтування вибору та рекомендація типу європейської моделі поліцейської організації, на яку мають орієнтуватись українські ОВС в процесі євроінтеграції, та яка може бути покладена в основу Концепції реформування системи органів внутрішніх справ України*.

Так, наприклад, ще 20.05.2006 р. МВС України повідомляло, що “Харківський регіон одним з перших в Україні розпочав втілювати в життя цю *європейську модель діяльності правоохоронних органів*”[5], хоча фактично йшлося тільки про введення корпоративної мережі зв’язку; 24.07.2007 р. за результатами виконання Плану заходів щодо реформування системи МВС України повідомлялося про “чітку відповідність роботи міліції *європейським стандартам* правоохоронної діяльності”, “побудову системи органів внутрішніх справ, яка відповідає *європейським стандартам*”, “верховенства права відповідно до *європейських стандартів*”, “поетапне перетворення системи Міністерства внутрішніх справ у цивільне відомство *європейського типу*”, “з урахуванням *європейських стандартів та завдань*”[6], “орієнтування на *європейські демократичні стандарти*” [13].

З цього можна припустити, що МВС України, проголошуючи тезу “європеїзації” Міністерства, саме тому за ці роки так і не вийшло за межі “лозунгового” етапу, оскільки або у повному обсязі мабуть *не розуміє сутності означеної “європейської моделі”*, або занадто вже фетишизує її, або має ще якісь приховані міркування з цього приводу. Скоріше перше, бо в окремих випадках, наприклад, *ідеється не більше, ніж про її адаптовані зразки*: “ми маємо змогу переймати європейський досвід у сфері профілактики правопорушень серед дітей, зокрема щодо розробки моделі, адаптованої для України”[7]. Можна навіть пригадати, що, наприклад, ще 27.04.2006 р. за результатами проведення експертами Ради Європи семінару “Аналіз організації роботи міліції в Україні. Презентація деяких моделей організації діяльності правоохоронних органів країн-членів Ради Європи” *всупереч очікуванням керівництва Міністерства* зазначалося, що “втім, члени делегації, кожен зокрема, *застерігали своїх українських колег від буквального копіювання якої-небудь, навіть не представлені (і саме тут міститься певна “родзинка” – І.З.) під час семінару, моделі роботи поліції*” [14]. Російський

дослідник Р.В. Кулешов також зауважує, що *“нельзя идеализировать, а тем более вульгарно копировать зарубежный (и в том числе австрийский) опыт”* [9].

Разом із тим, МВС України повинно чітко розуміти, яким є той самий *“європейський зразок поліції”*, до якого українська міліція має прямувати, судячи за уявами окремих реформаторських поводитарів-розробників концепцій. Але чи знають вони, по-перше, що взагалі-то абсолютно *не коректно просто казати про “європейську модель” поліції*, оскільки умовно нараховують дві основні моделі, про що йтиметься трохи далі. По-друге, в Європі існує 43 країни, в кожній з яких є власна поліція – тоді поліцію якої з них ми маємо брати за взірць? Можливо, виходячи з цього, слід би взагалі *змінити акценти на усереднену “прозахідну” модель?* По-третє, а якщо брати світ у цілому, де станом на листопад 2008 р. тільки за членством в ООН нараховується 192 країни, як бути тоді? Наприклад, Міністру МВС України Ю.В. Луценку більше до вподоби так звані *“сицилійські закони”* щодо співпраці з викорінення хабарництва, і хоча, як йдеться, *“це американська модель, але вона дуже ефективно працює”*[8].

Колишній заступник Міністра МВС України М. Корнієнко, наголошуючи у вересні 2007 року про потребу *“побудови такої системи, яка відповідала б європейським стандартам”*, її сутність пов’язує тільки з *новою структурною моделлю*, що включає *“Національну міліцію, Слідчий комітет, Внутрішні війська, Державну службу з питань міграції, експертну службу, Державну прикордонну службу, Державну службу протипожежної охорони, а також служби забезпечення і логістики. Такий підхід є характерним (і далі ще повернемося до цього твердження – І.З.) для більшості європейських країн”* [15]. До речі, Г.Г. Москаль на початку 2008 року запевняв, що *“на сьогоднішній день МВС (України – І.З.) не схоже на європейські аналоги”*, що, наприклад, у Польщі *“в МВС входить фактично все: охорона високопосадовців, прикордонники, міграційна служба, поліція, служба порятунку, управління з національних меншин, релігій, управління картографії та геодезії, і навіть контроль за технічним станом шахт”* [16]. Деякі з цього підтверджують і Е.В. Плюмашевський та П. Воланчик: *“польская полиция состоит из трех основных служб: криминальной, профилактической, организационной и материально-технического снабжения. В состав полиции также входят: судебная полиция, полицейские школы, высшая полицейская школа, подразделения по профилактике преступности, антитеррористические подразделения, научно-исследовательские учреждения. Кроме полиции, в состав министерства внутренних дел и управления также входят пограничная охрана и пожарная служба”* [17, с. 81]. А у системі боротьби з корупцією *європейську модель* в.о. Голови СБУ В. Наливайченко, наприклад, взагалі вбачає в тому, що *“мусить бути закон, який визначить порядок перевірки тих чи інших посадовців або кандидатів на державні посади”*[9].

Сьогодні існує достатня кількість спеціальних публікацій, за якими можна більш-менш повно отримати уявлення про ті чи інші поліцейські структури країн світу та їх діяльність. Наприклад, про карабінерів Італії (Міліція України, 1997, № 4), поліцію Німеччини, Франції, Канади, Італії, Австрії (Вісник Запорізьк. юрид. ін-ту: 2006, № 3; 2004, № 4; 2005, № 3), поліцію США (Вісник Нац. ун-ту внутр. справ, 2004, Вип. 26) тощо. Виходячи з цього, О. Федченко цілком справедливо зазначає, що *“відповідно до правової системи кожної окремої країни існують і різні структури правоохоронних органів, що займаються поліцейською діяльністю”* [12, с. 72].

Але не тільки просто існують – вони ще й органічно пов’язані, тому *при виборі моделі поліції, на нашу думку, має значення “зависимость между типом правовой семьи и содержательными характеристиками функционирования правоохранительной системы”*[10]. При цьому деякі особливості організації та

функціонування системи правоохоронних органів різних країн у залежності від особливостей відповідних національних правових систем у 2001 році частково розглянуті О.В. Тюріною [11].

Зокрема, за рекомендаціями Ради Європи, форми діяльності поліцейських структур О. Федченко поділяє на: адміністративно-регламентуючу, адміністративно-виконавчу, репресивно-виконавчу, оперативно-розшукову, слідчу (кримінально-процесуальну), з галузевими структурними підрозділами за основними напрямками діяльності: “поліція управління, поліція з безпеки, кримінальна поліція, адміністративна (кабінетна) поліція, політична (таємна) поліція, військова поліція”, а також деінде приватна поліція [12, с. 74–75].

Але де ж тут якась очікувана “європейська особливість”, коли у цих служб і в Україні сьогодні є аналоги, що виконують такі ж самі, або дуже близькі функції, та зветься дещо по-іншому – справа тільки в тому, як вони працюють і чи справляються зі своїми обов’язками. А “приватна поліція” – це фактично існуючі охоронні підрозділи, щодо діяльності яких в Україні досі так і не прийнято відповідного закону [11], на відміну від деяких, тепер вже європейських країн з числа республік колишнього СРСР. І куди тоді відносити українську ДСО, яка, суміщаючи охорону державних і приватних об’єктів, зовсім “не приватно” за статусом існує “при МВС України”? А стосовно зазначеного Г.Г. Москалем “поліцейського контролю за технічним станом шахт”, то хай в Україні, як і раніше, цією справою займається виключно Держгірпромнагляд – воно якось надійніше. До того ж, на наш погляд, і сам генерал не так би вже й хотів, щоб українські ОВС займалися управлінням справами “з національних меншин, релігій, ... картографії та геодезії”.

Сьогодні, виходячи з сутності пропонуємого керівництвом Міністерства власного, дворічної давнини, проекту Концепції реформування системи органів внутрішніх справ України та спроб нав’язування його в якості єдиного варіанта проекту для Комісії, спеціально створеній за вже згаданим раніше Указом Президента України від 20.03.2008 р., № 245/2008 [2], а також лобювання серії таких законопроектів, як “Про органи внутрішніх справ України” (від 18.01.2008 р., реєстр. № 1376), “Про Антикорупційне бюро України” (від 18.01.2008 р., реєстр. № 1378), “Про Національну міліцію” (від 18.01.2008 р., реєстр. № 1382), “Про Державну прикордонну міліцію” (від 12.03.2008 р., реєстр. № 2205), “Про Національну гвардію Міністерства внутрішніх справ України” (від 19.05.2008 р., реєстр. № 2470) тощо, *проглядає активне насадження певних точок зору – а скоріше певної моделі – на майбутнє як ОВС, так і МВС України в цілому*. Навіть більше того – явної перспективи “поглинання” Міністерством внутрішніх справ деяких інших правоохоронних органів і побудови всесильного, жорстко централізованого відомства. Інакше для чого ж не так давно в Україні була ліквідована місцева (муніципальна) міліція [18], яка в усьому світі вважається важливою невід’ємною ознакою та обов’язковим елементом правоохоронної структури? І тому вже тільки з цього факту можна однозначно стверджувати, що це буде зовсім не той тип європейської моделі, де міліція (поліція) підпорядкована Міністерству юстиції України.

А те, що стосується демократичного контролю процесу реформування – а фактично, й обрання жаданої “європейської моделі”, то ще у 2007 році ми якось зауважили, що “жоден із запроваджених (МВС України – І.З.) заходів, спрямованих на розвиток, реорганізацію чи реформування діяльності системи Міністерства, не узгоджувався з громадськістю. Через те, навряд чи може суспільство бути впевненим у реальній спроможності того ж МВС України протистояти злочинності та корупції в державі” [19, с. 248]... Тоді для чого взагалі, штучно підводячи ОВС під певний, науково ще не обґрунтований за прийнятністю саме для нашої держави – а фактично й не оприлюднений та не схвалений суспільством, тип моделі поліції, кулуарно

реформувати систему МВС України – для самовдосконалення, самозатвердження чи для самовідновлення? *Треба, щоб така модель поліцейської (міліцейської) організації України була нарешті офіційно визначена.*

Нагадаємо спеціально для реформаторів системи МВС України, що взагалі може розумітися під моделлю поліції. Так, І.А. Горшеньова зазначає, що: *“полицейская деятельность в современном демократическом государстве определяется двумя основными моделями ее организации: “континентально-европейской” и “англо-саксонской (британской)”.* *Первая модель* характеризується жорстким централізованим управлінням поліцейськими відомствами со сторони державства, властною “вертикальню” і широким об’ємом повномочий поліції. В эту групу входять Австрія, Німеччина, Італія, Іспанія, Франція. *Вторая (британская) модель* відрізняється децентралізацією управління, властною “горизонтальною”, підвищенням рівня повномочий місцевих органів влади і меншими по об’єму поліцейськими функціями. К этой моделі відноситься поліція Великої Британії і США. Кожна з представлених моделей має власні правові рамки, визначені відмінностями між двома найбільш розвинутих правовими системами – романо-німеческою і англо-німеческою” [8].

Зіставивши ці визначення та деякі інші ознаки, можна з максимальною часткою ймовірності вважати, що для певного прошарку реформаторів, навіть без усякого наукового обґрунтування, бажаним є саме перший тип поліцейської моделі. Бо вважається, що тільки він “позволяє забезпечити стабільне існування політичного режиму, стійке функціонування органів виконавчої влади державства, в тому числі в умовах нестабільної економічної і політичної ситуації, частих політичних і соціальних кризисах... Централізована модель поліцейської системи державства характеризується жорстким підпорядкуванням всіх сил забезпечення країни під прямим контролем національного керівництва і використовується виключно в унітарних державах” [9]. І з першого погляду, мабуть, власне такий тип поліцейської моделі найбільш пасує саме Україні з постійним, принаймні з 2004 року, хаосом її політичної системи та економіки, особливо в умовах сьогоденної кризи. При цьому є сенс звернути особливу увагу на те, що, за визначенням, *не держава, а саме поліція, організована за такою моделлю, “позволяє забезпечити стабільне існування політичного режиму”, а також “стійке функціонування органів виконавчої влади державства”.* Це, безумовно, приваблює керівництво Міністерства та згаданої групи реформаторів спроможністю наближення міліції (поліції) до керівних важелів у державі та суттєвого розширення переліку як її завдань, так і можливостей. Ну, а розуміння важливості “жорсткого підпорядкування всіх сил забезпечення країни під прямим контролем національного керівництва” проглядається в постійних спробах набуття означеним “національним керівництвом” владних повноважень із підпорядкування вищого керівництва Міністерства [1, с. 248–262] та наступного їх закріплення у державі з використанням внутрішніх військ МВС України [20].

Але не треба забувати, що реформуючи систему ОВС України, тобто, фактично обираючи на найближчі роки чи десятиріччя модель поліцейської організації, держава сьогодні вже відверто балансує як на потребі втриматись від перетворення в очах Європи та світу на суцільно поліцейську країну, так і на необхідності ефективної нейтралізації як наявних традиційних, так і супровідного кризу сплеску нових кримінальних явищ, що є доволі складним завданням. І при цьому, мабуть, ніхто не бажав би потрапити під ще більший, ніж сьогодні, непрофесіоналізм та корумпованість української міліції. Адже й доволі не “закручування гайок” до рівня побудови в Україні ідеальної “поліцейської держави”, судячи за всім, не так вже й

суперечить принципам проголошеній в ст. 1 Конституції правовій державі. Так, В. Ковальський зазначає, що “поліцейська держава не має нічого спільного з відмовою від ідеалів гуманізму, демократії і свободи слова. Вона передбачає якраз державний виклик тим, хто намагається порушити принципи правової держави... Отже, правова і поліцейська держава – це, так би мовити, дві сторони однієї медалі”[12]. Більше того, В. Мосейчук з посиланням на відповідні Закони України вважає, що вже сьогодні “Україна – це поліцейська держава, адже у нас військових менше, ніж робітників правоохоронних органів”[13]; те саме підтверджує і колишній секретар Комітету ВР з питань нацбезпеки і оборони Г. Манчуленко[14]. І, мабуть, нікого особливо не бентежить, що “поліцейська держава – це режим, при якому функції силових структур надміру розростаються. Політична опозиція придушується нещадно, інакодумство переслідується. Однак і карна злочинність не знає потурань. Є хоч і кепський – але порядок, якому поліція служить”[15].

Так, Україна за ст.ст. 1 і 2 Конституції України є демократичною унітарною державою, і саме означена “унітарність” держави, як відомо, є необхідною і достатньою умовою для можливості побудови в ній централізованої моделі поліцейської системи. Тому, оскільки Україна за типом правової системи відноситься до романо-германської правової сім’ї[16], і сьогодні йдеться про майбутню інтеграцію України до Європи, то, на нашу думку, вона *просто змушена сприймати як даність і саму континентально-європейську модель поліцейської організації, характерну для романо-германської правової сім’ї. І навіть більше – дотримуватись її та будувати її в майбутньому. А* оскільки неодмінними елементами будь-якої правової системи є законодавство (у нашому випадку – поліцейське, держав романо-германської правової сім’ї), законність і порядок (забезпечувані поліцейськими органами), установи (правоохоронні поліцейські), практика (поліцейська), правовідносини (поліцейські), права і свободи громадян (захист поліцейськими органами) тощо, то при переході на шукану модель поліції треба звертати увагу перш за все на означені складові. Те ж саме можна сказати й про поліцейські функції, поліцейські місії, поліцейські зв’язки, поліцейські навчальні заклади, поліцейську науку та ін.

При цьому не можна не зазначити, що дуже близько від шляхів вирішення цієї проблеми знаходилась О.В. Тюріна, в дисертації якої навіть йшлося про “можливість запозичення позитивного досвіду організації і функціонування систем правоохоронних органів Німеччини, Франції, Англії, США для реформування системи правоохоронних органів України” [11, с. 4]. Але знов-таки, ця “близькість” і виявилася хибною, оскільки для реформування системи правоохоронних органів України за взірць нею пропонувалися системи правоохоронних органів не тільки Німеччини та Франції, але й Англії та США, які відносяться до іншої, англосаксонської правової сім’ї.

Зокрема, А.В. Биков так характеризує континентально-європейську модель поліцейської організації [7]:

– “...нескольких самостоятельных,... деполитизированных, имеющих особый правовой статус правоохранительных полицейских организаций различной подчиненности, обладающих взаимопересекающимися полномочиями в области обеспечения общественной безопасности: *национальной полиции... и жандармерии*”;

– “широкие полномочия министерства внутренних дел в различных областях общественной жизни... первая – чисто полицейская, вторая –... решение различных внутренних, социальных и административных проблем”. Разом із тим, МВС “не принадлежит... ведущее место среди правоохранительных органов”;

– “наличие института префектов”;

– “...деятельность национальных полиций и жандармерии[17] подразделяется на два вида: судебную и административную”;

- “постоянный и жесткий контроль со стороны гражданских властей”;
- “наличие муниципальной полиции как резерва национальной полиции”.

І вже сьогодні, в першому наближенні можна помітити істотну розбіжність між цією моделлю та українськими реаліями, які потребують виправлення – в Україні, наприклад, “МВС є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань формування і реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина, охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, захисту об’єктів права власності, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, безпеки дорожнього руху, громадянства, імміграційної та паспортної роботи, протидії незаконній міграції” [21]; ліквідована місцева (муниципальна) поліція (міліція) [18]; лише номінально деполітизовані ОВС; “взаємоперетинні повноваження в галузі забезпечення громадської безпеки” сьогодні офіційно вважаються недоліком українських ОВС та інших правоохоронних органів та ін.

А, говорячи про будь-які модельні розбіжності, звернемося ще раз до “нової” структурної системи-моделі М. Корнієнка, за якою, наприклад, *всупереч хоча б такому можливого європейському еталону, як поліцейська система Франції* [12, с. 75–76], до неї не включено СБУ (французький аналог: Центральна служба Республіканських сил безпеки) та Державна охорона України (французький аналог: Департамент охорони вищих посадових осіб). А оскільки у Франції Національна жандармерія (український аналог: Внутрішні війська) виконує поліцейські функції та підпорядкована Міністерству оборони [12, с. 75], то до системи-моделі М. Корнієнка чомусь узагалі увійшли означені ВВ, які за визначенням не відносяться до ОВС і підпорядковані Міністру внутрішніх справ України. Аналогічне зауваження стосується й французької “розвиненої системи муніципальної поліції” [12, с. 76] і, навпаки, Державної служби протипожежної охорони; ну а про “службу забезпечення і логістики” взагалі згадувати не приходиться, оскільки це обов’язковий підрозділ будь-якої світової поліцейської структури.

Аналогічні зауваження при бажанні можна отримати і з аналізу іншого *можливого європейського еталону – поліцейської системи Німеччини*. Разом із тим, у пошуку моделі європейської поліції не можна також не звернути увагу і на *експеримент створення* на початку 2006 року Іспанією, Італією, Нідерландами, Португалією та Францією на території Європи *спільної військової поліції*. Оскільки призначення такої “європейської жандармерії” – “участь у миротворчих місіях у будь-якій точці планети” і, як вважається, є “черговим кроком у контроверсійній сфері військово-оборонної інтеграції Європейського Союзу” [18], сприйmemo цю тенденцію як даність, що існує, але поки не справляє впливу на наші дослідження. Можна тільки вважати, що це суттєво сприятиме посиленню боротьби зі злочинністю і встановленню належного правопорядку.

Таким чином, ми конкретизували тип європейської моделі поліцейської організації, на яку сьогодні мають орієнтуватись українські ОВС у процесі євроінтеграції. Але “європейська модель МВС” – це далеко не “кінцевий пункт реформування” органів внутрішніх справ України, як колись бачилось Міністерством [19]. По-перше, треба більш ретельно вивчити сутність цієї моделі та досвід діяльності за нею європейської поліції – на етапі розробки Концепції реформування ОВС важливим є глибоке розуміння моделі. А, по-друге, можливо, слід би взагалі казати навіть про тимчасовість застосування централізованої поліцейської моделі саме на перехідному етапі відновлення економіки та налагодження політичного спокою в державі, а потім розглянути переваги й інших моделей. Наразі розгляд цієї проблеми викликає більше запитань, ніж надає відповідей, оскільки, на думку фахівців, “не существует ни одной практической модели работы демократической полиции, которую можно было бы почерпнуть из

книг. Нет ни одного полного набора организационных структур управления, оперативной работы полиции, механизмов подотчетности и структурных связей с обществом и государством, которые воплощали бы демократические нормы и ожидания. Есть конкретные специфические методы работы и практической деятельности, которые отражают демократические принципы и которые могут быть проанализированы и адаптированы” [17, с. 13].

З огляду на вищевикладене, доцільно:

1. Рекомендувати прийняти за основу побудови ОВС України (і, відповідно, Міністерства в цілому) континентально-європейську модель поліцейської організації, властиву романо-германській правовій сім’ї.

2. Закласти рекомендований тип моделі поліцейської організації в Україні в Концепцію реформування системи органів внутрішніх справ України.

3. Привести українську нормативно-правову базу щодо діяльності ОВС до узагальнених європейських норм, зокрема, Рекомендацій Ради Європи.

4. Суттєво зменшити чисельність працівників правоохоронних органів у порівнянні з чисельністю Збройних Сил України.

Список використаних джерел

1. Зозуля І.В. Теорія і практика реформування системи МВС України: Монографія. – Х.: Харків юридичний, 2008. – 480 с.

2. Указ Президента України “Про заходи щодо реформування системи органів Міністерства внутрішніх справ України”: від 20.03.2008 р., № 245/2008 // Офіційний вісник Президента України. – 2008. – № 8. – Ст. 405.

3. Указ Президента України “Про Концепцію реформування Державної кримінально-виконавчої служби України”: від 25.04.2008 р., № 401/2008 // Офіційний вісник Президента України. – 2008. – № 18. – Ст. 589.

4. Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року “Про Концепцію реформування Служби безпеки України”: від 20.03.2008 р., № 249/2008 // Офіційний вісник Президента України. – 2008. – № 8. – Ст. 409.

5. Зозуля С.В. Міліція України в умовах становлення незалежної держави (90-ті рр. ХХ ст.): Монографія. – Донецьк: Наук. – досл. та ред. – вид. відділ Донецьк. юрид. ін-ту МВС, 2004. – 188 с.

6. Губанов А.В. Основы организации и функционирования полиции зарубежных государств и использование их опыта для совершенствования деятельности органов внутренних дел России: дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. – М., 1997. – 355 с.

7. Быков А.В. организационно-правовые основы деятельности жандармерии западноевропейских государств в обеспечении общественной безопасности: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. – М., 1998. – 177 с.

8. Горшенева И.А. Полиция в механизме современного государства: Теоретико-правовые аспекты: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.01 “Теория и история права и государства; история правовых учений”. Юридический институт МВД России. – М., 2002. – 28 с.

9. Кулешов Р.В. Организационные и правовые основы деятельности полиции и жандармерии Австрии: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. Всеросс. науч.-исслед. ин-т МВД России. – М., 2003. – 156 с.

10. Матюхіна Н.П. Поліція Великобританії: сучасні тенденції та управління: Монографія / за ред. О. М. Бандурки. – Харків: Консум, 2001.

11. Тюріна О.В. Сучасні системи правоохоронних органів (порівняльно-правове дослідження): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень”. Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2001. – 18 с.

12. Федченко О. Структура поліцейських органів держав ЄС та правове регулювання їх діяльності // Актуальні проблеми управління та службово-оперативної діяльності органів

внутрішніх справ у сучасний період розвитку державності України: матеріали Всеукр. наук. – практ. конф., Київ, 26 жовт. 2007 р. – К.: МП Леся, 2008. – С. 72–77.

13. *Курс* – на євроінтеграцію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/71104>. – 31.07.2007.>.

14. *Михайлова Г.* Експерти Ради Європи сприяють реформуванню української міліції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvsinfo.gov.ua/official/2006/04/270406_1.html. – 27.04.2006.>.

15. *Власюк Л.* Михайло Корнієнко: “Пора перетворити українську міліцію на цивілізовану поліцію європейської держави”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.golos.com.ua/article/1188561604.html>. – 01.09.2007.>.

16. *Кульчинський Р.* Універсальний мент // Український Тиждень. – 08.02.2008. – № 6.

17. *Реформирование* полиции в странах Центральной и Восточной Европы: Процесс и прогресс / П. Абрахам, Д. Бакрач, А. Бек и др.; под ред. М. Капарини, О. Маринина; предисловие А. Н. Ярмыш. – К.: Задруга, 2005. – 296 с.

18. *Зозуля І.В.* Місцева міліція як об’єкт реформування в системі МВС України: досвід створення та занепаду. // Наук. вісник Ужгородськ. нац. ун-ту. Сер.: Право. – 2008. – Вип. 11.

19. *Зозуля І.В.* Організаційно-правові засади контролю діяльності та реформування силових і правоохоронних структур України. // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2007. – № 17. – С. 239–253.

20. *Зозуля І.В.* Нормативно-правове підґрунтя спроб закріплення владних повноважень у державі з використанням внутрішніх військ МВС України // Наук. вісник Ужгородськ. нац. ун-ту. Сер.: Право. – 2008. – Вип. 9. – С. 97–102.

21. *Постанова* Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України”: від 31.10.2006 р., № 1383 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 40. – Ст. 2687 (із змінами та доповненнями).

The essence is determined, the choice is proved and the type of the European model of the police organization on which should be guided Ukrainian law-enforcement bodies during eurointegration and which can be put in a basis of the future Concept of reforming of system of law-enforcement bodies of Ukraine is recommended.

© І.В. Зозуля, 2008

---

[1] *Примітка.* При цьому мусимо зізнатися, що самі доволі необачно зробили це у назві розділу 4 власної монографії [1, с.152], маючи на увазі саме “європейський зразок”.

[2] *Примітка.* Тут і далі виділення курсивом наші.

[3] *Примітка.* Взагалі, в Європі до числа найбільших країн також відносять РФ, Велику Британію, Італію та Україну.

[4] *Примітка.* Як за роботою: Галунько В.В. *Євроатлантичні стандарти* щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина міліцією (поліцією) при здійсненні охорони права власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=166. – 01.10.2007.>.

- [5] *Примітка.* Як за роботою: “Міліція-онлайн” по-харківськи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvsinfo.gov.ua/events/2006/05/052006_1.html. - 20.05.2006>.
- [6] *Примітка.* Що було абсолютною новинкою – маються на увазі “європейські завдання”...
- [7] *Примітка.* Див. роботу: Захищати дітей від впливу криміналітету допомагають міліції громадськість та іноземні фахівці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/152685>. – 20.10.2008.>.
- [8] *Примітка.* Див. роботу: Луценкові сподобалися реформи кримінального блоку міліції в Грузії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://ua.glavred.info/archive/2008/03/29/124145-0.html>. – 29.03.2008.>.
- [9] *Примітка.* Як за роботою: Ясиновський В. Валентин Наливайченко: Час “декадєбізувати” країну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=78244&cat_id=47863. – 24.04.2008.>.
- [10] *Примітка.* Див. стор.71 роботи: Кикоть А. В. Механізм противодействия преступности в условиях различных правовых систем // Закон и право. – 2005. – № 3. – С. 71–74.
- [11] *Примітка.* Див. роботу: Зозуля І.В. Охоронна діяльність: зауваження та обґрунтування до вітчизняного законопроекту // Вісник Харк. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Сер.: Право. – 2008. – Вип. 2.
- [12] *Примітка.* Ковальський В. Поліцейська чи правова держава // юридичний вісник України. – 2006. – № 7.
- [13] *Примітка.* Як за роботою: Мосейчук В. Україна – поліцейська держава, адже у нас військових менше, аніж робітників правоохоронних органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.marazm.org.ua/milicia/32_9.html>.
- [14] *Примітка.* Секретар Комітету ВР з питань нацбезпеки та оборони Георгій Манчуленко: “Чисельність МВС України в півтора рази перевищує ЗСУ, і це вже нагадує поліцейську державу” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.unp-ua.org/ua/bodynews/4069.htm>. – 22.06.2004.>.
- [15] *Примітка.* Як за роботою: Хоменко І. Інформаційний запит // Дзеркало тижня. – 30.10.2004.
- [16] *Примітка.* М.В. Цвік із співавторами кажуть про “*подібність до цієї сім’ї за техніко-конструктивними особливостями*” правових систем Росії, України, Болгарії тощо – див. стор. 213 роботи: Загальна теорія держави і права : підручник [для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] за ред. М.В.Цвіка, В.Д.Ткаченка, О.В.Петришина. – Харків : Право, 2002. – 432 с.; М.Г. Хаустова взагалі доводить, що “на сьогоднішній день *не існує істотних відмінностей національної правової системи України від романо-германського права* ні за створенням правових норм, ні за їх систематизацією, ні тлумаченням, і використання їх у правозастосовній практиці” – як за стор.14 роботи: Хаустова М.Г. Національна правова система за умов розбудови правової демократичної державності в Україні: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юрид. наук : спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових вчень” Нац. юрид. академія України імені Ярослава Мудрого. – Х., 2005. – 18 с.

[17] *Примітка.* А.В. Биков зазначає, що до першого виду цієї моделі відносяться країни, “обеспечивающие свою внутреннюю безопасность *только силами гражданской полиции*: Швеция, Дания, Норвегия, Ирландия, Финляндия”, до другого – “(основного) вида централизованной модели СОВБ (“системы обеспечения внутренней безопасности”, рос. – Г.З.) относятся государства *с постоянным использованием специальных полицейских формирований вооруженных сил – жандармерии*: Франция, Испания, Италия, Португалия, Бельгия, Голландия, Люксембург”.

[18] *Примітка.* Як за роботою: Бик Т. Європа надалі інтегрується // Львівська газета. – 24.01.2006. – № 12.

[19] *Примітка.* Див. роботу: Кінцевий пункт реформування – європейська модель МВС // Іменем Закону. – 28.04.2000. – № 17. – С. 3.